

Evropski socijalni model

Tranzicija i ESM

Socijalni aspekti tranzicije

- ❑ Socijalizam - nedostatak ekonomskih mogućnosti za ostvarivanje proklamovanih i ozakonjenih socijalnih prava.
  - ❑ Tranzicija - proces zamjene diktature demokratijom, vladavine ljudi vladavinom prava i centralno planske ekonomije tržišnom.
  - ❑ Opstanak ogromnih egalitarističkih očekivanja stanovništva naviknutog na darežljiva socijalna prava.
  - ❑ Kolektivizam vs individualizam
-

Karakersitike `90-ih

- Deregulacija, privatizacija, liberalizacija, dezindustrijalizacija
  - Naglo povećanje nezaposlenosti
  - Neefikasni birokratizovani sistemi socijalne zaštite
  - Razvoj sive ekonomije
  - Naglo socijalno raslojavanje
  - Naglo siromašenje
-

Modeli tranzicije

□ Šok terapija:

- brza liberalizacije stanja na tržištu,
- brzi proces privatizacije,
- uvođenje konvertibilnosti,
- smanjenje socijalnih davanja,
- nova legislativa po ugledu na zapadne ekonomije

□ Gradualizam:

- Postepeno ubrzavanje liberalizacije ekonomije
  - Najznačajniju ulogu u procesu ima država
-

Dezindustrijalizacija

- Učešće zaposlenih u industriji u tranzicijskim zemljama prosječno je smanjeno za desetak odsto,
  - Učešće zaposlenosti u uslužnom sektoru poraslo za desetak odsto.
  - Specifične situacije od zemlje do zemlje
-

Karakteristike

- ❑ Privatizacija,
  - ❑ Makroekonomska stabilizacija,
  - ❑ Strukturalne reforme,
  - ❑ Deregulacija,
  - ❑ Redukcija fiskalnog deficita,
  - ❑ Liberalizacija ekonomskih tokova,
  - ❑ Socijalna dimenzija tranzicije - zapostavljena.
-

Politički aspekti

- ❑ Ideja socijalnih prava i socijalne pravde je bila povezana sa državnim paternalizmom
  - ❑ Zbog ranijeg izostanka građanskog društva i poštovanja ljudskih i političkih prava najveći dio energije usmjeren u pravcu građenja civilnog društva.
  - ❑ Obezvrijeđeni pojmovi socijalnog (socijalističkog)
-

Socijalni partneri

- Podjela na stare i nove sindikate
  - Fragmentacije sindikalnog pokreta
  - Sindikalni pluralizam
  - Sindikati se suočavali sa
    - Sopstvenom reformom
    - Izgradnjom i jačanjem sopstvene organizacije i pozicije u društvu
  - Bez većeg uticaja na tokove tranzicije.
  - Nove poslodavačke organizacije
    - Po zapadnom modelu
    - Snažna podrška ILO
-

Tržište rada u zemljama tranzicije

□ Segmentiranost

- uz formalno postojalo je i relativno veliko neformalno tržište radne snage

□ Javni sektor:

- Deluje u nekonkurentnim uslovima
- Relativno jak uticaj sindikata
- Dominira zaposlenost na puno radno vrijeme
- Značajno je i učešće države kao poslodavca.

□ Neformalni sektor:

- Nesigurnost zaposlenja,
  - Veća fleksibilnost
  - Veći iznosi neto plata
-

Nezaštićeni rad

- ❑ Neformalni, skriveni, faktički rad, rad na crno i sl.
- ❑ Svaki rad koji pojedinac ili grupa obavljaju za poslodavca, bez pravnog osnova, ili kada je pravni osnov nezakonit.
- ❑ Najviše "rada na crno" ima u niskoprofitnim, radno intenzivnim sektorima, kao što su: građevinarstvo, poljoprivreda, ugostiteljstvo i usluge u domaćinstvu, u kojima je državna kontrola ograničena.
- ❑ Sve češće i u industriji visoke tehnologije, gdje se izbjegava plaćanje poreza, zahvaljujući neprilagođenosti propisa novim tipovima rada.

Uzroci neformalnog rada

- ❑ Ogromna nezaposlenost,
  - ❑ Visoki troškovi rada u formalnom sektoru (plate, naknade, porezi i doprinosi),
  - ❑ Značajan broj mlađih penzionera s malim penzijama,
  - ❑ Slaba potražnja za radom u formalnom sektoru
-

Reforme tržišta rada

- Institucionalni preduslovi za:
    - samozapošljavanje,
    - rad sa nepotpunim radnim vremenom,
    - rad na određeno vreme,
    - rad kod kuće,
    - rad po ugovoru.
  - Fleksibilnijim oblicima zapošljavanja dodatno se djelovalo na stimulisanje tražnje za radom.
-

Fleksibilnost

- Kakve posljedice zakonodavstvo vezano za zaštitu zapošljavanja (odredbe koje se odnose na otkaze, ograničenje korištenja ugovora na određeno vrijeme, zabranu kolektivnog pregovaranja i sl.) ostavlja na nivo nezaposlenosti.
  - Fleksibilnost podrazumijeva visok nivo obrazovanja i stručnosti radnika
  - Preduslov za uvođenje i korišćenje tehnoloških inovacija
    - Rigidnost tržišta rada rezultira nezaposlenošću i padom produktivnosti.
    - Fleksibilnost se odnosi ne samo na otpuštanje i zapošljavanje radne snage, nego i na dužinu radnog vremena i na plaćanje rada.
-

Fleksibilnost

- Što je sistem nadnica rigidniji, to je potrebnije uvoditi fleksibilnije oblike zapošljavanja i korišćenja radnog vremena.
  - Što je sistem oblika rada rigidniji, to je potrebnije uvoditi fleksibilnije sisteme radničkih zarada.
-

Sveuobuhvatni pristup

- Razvijene zemlje ulažu od 3-5% društvenog proizvoda za aktivne (troškovi prekvalifikacija i razne organizacione i stručne usluge radnicima koji traže zaposlenje) i za pasivne mjere državne intervencije (subvencije nezaposlenim) na tržištu rada.
  - Svaka dodatna godina obrazovanja povećava zarade zaposlenih za:
    - 11% u razvijenim ekonomijama,
    - između 4% i 5% u privredama u tranziciji.
  - Istovremeno sa privatizacijom treba da se odvijaju procesi stručnog osposobljavanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije odnosno procesi prilagođavanja kvaliteta i profesionalne strukture radništva.
-

Odnos Zapada

- Strah u EU15 od proširenja sa novim siromašnijim državama:
    - Mijenja se odnos snaga na tržištu rada u korist poslodavaca
      - zbog velikih razlika u radničkim zaradama u starim i novim državama članicama.
      - Zbog slabosti socijalnih politika novih država članica i njihove generalne neoliberalne orijentacije.
    - Nemogućnost EU da u socijalnoj sferi efektivno usklađuje različite interese čak 27 država članica?
-

Socijalni model?

- ❑ Kuda idu tranzicione države?
  - ❑ Tokom devedesetih - atraktivna tema
  - ❑ Abrahamson
  - ❑ Ferera
  - ❑ Meardy - Trojanski konj
  - ❑ Sapir
  - ❑ Uljučenje u ESM
  - ❑ Specifičnosti pojedinih država:
    - Baltičke države
    - Centralno evropske države
-